

Spoštovani!

Prve dni v decembru bo knjiga na vseh prodajnih mestih. V veselje bo vsem, ki jih zanima način zaslišanja UDBE, način sojenja leta 1950 in končno resnica o umoru, ki se je 50 let skrival v besedah iz ust do ust.

Uvodne besede

Oktober 2009 sem od dragega prijatelja iz Amerike prejel elektronsko pošto, v kateri mi je med drugim pisal, da ne mara Adamiča, ki je na Bledu umoril fanta, in kot da se ni nič zgodilo, mirno dirigiral naprej. Prav tiste dni sem v časopisu prebral, da so podelili zlate, srebrne in bronaste medalje Bojana Adamiča (Zveza slovenskih godb namreč podeljuje medalje, listino in odličja Bojana Adamiča). Na nekaj različnih naslovov svojih publicističnih kolegov sem poslal kratko vprašanje o umoru. Dobil sem skope odgovore, da so sicer nekaj slišali, da pa je to bila vedno tabu tema, v katero ni nihče upal dregniti.

Potreboval sem več kot pol leta, da sem zbral vse obstoječe dokumente. Nihče, nikoli, nobeno časopisje o tem ni zapisalo niti besede. Prvo informacijo sem našel v knjigi UDBA, avtorja Sajovica, ki je zapisal, da je Bojan Adamič ustrelil Zdravka Rusa. Najprej sem šel v Arhiv Slovenije, da bi poiskal Adamičeve in Rusove dosjeje. V Arhivu so mi zagotovili, da o njiju nimajo nobenega dokumenta, imajo pa UDBIN spis o Zdravku Rusu, st., očetu ubitega Zdravka Rusa. Kopiral sem celoten spis in med prebiranjem odkrival medvojno dogajanje na Bledu in v okolici: veliko besed o Begunjah, nemški kontraobveščevalni dejavnosti, pomoči partizanom, življenju ljudi med okupacijo. Takoj pa sem dojel, da je bil ubiti Zdravko Rus nečak Josipa Rusa, soustanovitelja OF, člana sokolske predvojne zveze in v času umora podpredsednika Prezidija FLRJ. Zdravko – sin in Zdravko – oče sta name naredila poseben vtis. Iz zapisnikov zaslišanj je razvidno, da sta bila odločnega značaja. Oče Zdravko je za svoje sinove storil vse in nikoli ni pokleknil pred okupatorjem ali novo komunistično oblastjo. Z obojimi je sodeloval le toliko, da je preživel svojo ženo in tri otroke, Zdravka, Boruta in Jerka. Sin Zdravko je bil inteligenčen, živahen mladenič, ki si je želel pestrega in polnega življenja. Kmalu je razumel, da je v državi zaprt, da kljub stricu, ki je bil na položaju, ne bo mogel uresničiti svojih želja.

Razmišljal sem, da bi zgodbo napisal kot roman. Ob branju vseh listin pa mi je postajalo vse bolj jasno, da so zapisniki UDBE zelo posebni, poučni in zgodovinsko trdnejši od nekakšne zgodbe, v katero bi ljudje verjeli ali pa tudi ne. Medtem sem na Pokrajinskem arhivu v Ljubljani odkril tudi kazenski spis K 512/50 Bojana Adamiča. V njem je vse. Ovadba, obtožnica, zapisniki o zaslišanju prič, zapisnik o glavni obravnavi, sodbe. Vpogledal sem tudi v posvetovalni zapisnik Senata Okrajnega sodišča, ki je Adamiča na prvi stopnji obsodil na leto dni zapora zaradi umora iz malomarnosti.

Pregledal sem tudi celotno dokumentacijo partijske organizacije na Bledu, ki pa o tem dogodku ni zapisala niti besedice.

Poizvedoval sem o vseh, ki so prisostvovali dogodku in bili zaslišani kot priče. Žal ni več nikogar med živimi. Brat Zdravka Rusa, primarij dr. Borut Rus, živi na domačiji Rusovih na Bledu. Vendar pa ni bil neposredna priča dogodka, na dan umora je bil na Triglavu in je na Bled prišel dva dni po bratovi smrti. Takrat se je vključil v preiskavo in se za tiste čase močno trudil, da bi Adamiča pripeljali pred sodišče.

Odločil sem se, da bom dogodek samo dokumentiral: prepisal in komentiral listine, objavil vse, kar sem o tej zadevi lahko odkril in prepustil bralcem, da si sami ustvarijo mnenje o primeru. Ta prikrivani dogodek želim s knjigo popolnoma razsvetliti. Nobeno dejanje Bojana Adamiča ne more biti tako zaslužno, da se dogodek in način, na katerega je bil umor storjen, ne bi zgodovinsko zapisala.

Menim, da sojenje ni bilo korektno, da je bilo takratno sodišče prisiljeno soditi tako, kot je naročila UDBA. Prepričan sem, da je Adamič po tem dogodku moral delati za UDBO in je tudi ostal njen aktiven sodelavec vse do svoje smrti. UDBA ga je izrabljala za nadzor vseh glasbenih ustvarjalcev v celotni Jugoslaviji. Naj navedem samo primer Zdravka Čolića, priznanega pevca iz bivše Jugoslavije, ki nikakor ni hotel sodelovati z UDBO. V srbskih časopisih je svoje spomine napisal Velisavljević, ki je bil do leta 1990 načelnik za vprašanja glasbene fronte pri UDBI. Naše gore list, Stane Dolanc, je predlagal ustanovitev oddelka UDBE, ki bi nadzoroval in preko sodelavcev vodil celotno glasbeno ustvarjanje – Dolanc je Titu povedal, da se glasba mora nadzorovati, dovoljevati samo tista, ki bo družila in p oveličevala bratstvo in enotnost, NOB in podobno. Velisavljević opisuje operativno akcijo »Miljacka«. Čolić je zavračal vsako sodelovanje, dokler ga na Ohridu niso zaprli zaradi preprodaje deviz. Velisavljević je odšel na Ohrid in samo v petnajstih minutah pregovoril Čolića, da je začel sodelovati z UDBO. Obljubili so mu, da ga ne bodo več preganjali in mu pomagali pri nastajanju njegovih pesmi. V Sarajevu je Velisavljević organiziral tajni sestanek, na katerega je povabil svoje sodelavce (Arsena Dedića, Đorđa Novkovića, Kornelija Kovaća, Bojana Adamiča, Momčila Bajagića, Iztoka Turka, Vladimirja

Divljana in mnoge druge), pripeljali so jih s helikopterji. Naročil jim je, naj vsak pripravi po eno pesem za preboj Zdravka Čolića na jugoslovansko sceno.

Prvič v svojem raziskovanju sem prebral posvetovalni zapisnik senata, v katerem je zapisano, da se predsednik senata ni strinjal z obsodbo. Posvetovalni zapisnik je zapisnik, v katerem se vsi trije člani porote izrečejo o krivdi in kazni. Postopek je v kazenskih postopkih še danes enak. Posvetovalni zapisnik je posebej zaprt in stranke v postopku nimajo pravico vpogleda v njega.

Predsednik senata je bil Štefan Hlade. V posvetovalnem zapisniku je izrazil svoje nestrinjanje s klasifikacijo kaznivega dejanja, prepričan je bil, da je Adamič storil naklepni umor in da bi mu morali soditi po členu za naklepni umor. Sodnika porotnika, Janko Kunej in Franc Jereb, sta, najverjetneje po navodilu UDBE, menila drugače in z rezultatom 2 proti 1 odločila, da je šlo samo za malomarno usmrnitev.

Adamiču so sodili 30. 12. 1950. Datum kaže, da je UDBA hotela postopek izpeljati v tajnosti, daleč od oči javnosti. Vsa ostala sojenja v tistih časih so bila javna, večinoma so potekala v telovadnicah in drugih primernih prostorih, kjer se je lahko zbralo veliko ljudi. Že samo to dejstvo priča, da Adamiča niso hoteli obsoditi. Hoteli so ga izkoristiti za sodelavca. In mogoče je to tudi največja kazen, ki si jo je Adamič prislužil.

Strinjam se s sodnikom Štefanom Hladetom, da je Adamič storil naklepni umor. V zagovoru je lagal, da je hotel Rusa samo prestrašiti in da je streljal v tla oziroma v zrak. Dvakrat je streljal v višini bežečega človeka pred seboj in ga z drugim strelom zadel v predel hrbta, naboj je prebil srčno žilo, ki je povzročila takojšnjo smrt nesrečnega Zdravka Rusa. Bojan Adamič ni nudil prve pomoči, začel je nagovarjati miličnika, naj izjavi, da je streljal on in podobno. Breda Kruh, dekle, ki je bilo vpleteno v ljubezenski trikotnik med Adamičem in Rusom, je imelo samo 16 let. Preiskava ni bila niti toliko temeljita, da bi to zvezo razjasnila in določila motiv umora.

Usoda Brede Kruh je bila žalostna. Do smrti jo je povozil tovornjak njenega moža.

Knjiga Dirigent s pištolo

Prispeval Roman Lejak

Ponedeljek, 29 November 2010 08:46 - Zadnjič posodobljeno Ponedeljek, 29 November 2010 08:47

Knjige bodo veseli vsi ljubitelji zgodovine, predvsem pa krajan Gorenjske, ki bodo iz pričujočih zapisnikov izvedeli mnoge zamolčane skrivnosti medvojnega časa na Gorenjskem.

Prepisani dokumenti, zapisniki in druge listine niso lektorirani, saj zaradi avtentičnosti nisem hotel posegati v vsebino.